

Lakatos Artur

A virtuális halhatatlanság, avagy érdemes-e túlélni a biológiai halált

Múltkoriban hallgattam egy előadást a hologramokról és a térbeli háromdimenziós vetítésekről. Az előadó igazi szakember, aki sikeres vállalkozást is működtet e területen, nem valami önjelölt influenszer. Érdekes és felemelő volt nézni a vízből kiugró delfin és az ember lábához simogatásért odasétáló párdúc hologramjait, ugyanakkor egy mellékgondolat tette rám a legnagyobb hatást. E szerint az ember mint éntudattal rendelkező egyén a mesterséges intelligencia segítségével elérheti 70-80 éven belül a virtuális örökéletet. No, nem a biológiai, arra még várni kell, ha az lehetséges egyáltalán. De körülbelül akkorára jut el a technológiai fejlődés oda, hogy az informatikai rendszerek képesek legyenek beszkenyelni egy ember „mind”-jét (ejtsd: májnd), a tudásának, egyéniségének és érzéseinek összességét, ami fájlként és programként megőrzésre kerül az informatikai rendszer felhőjében. X. Y. teste meghal, a lelkével lesz, ami lesz – ebben a legnagyobb vallási irányzatok sem tudnak kiegyezni –, de a tudat tovább él. Mindaddig, amíg az informatikai rendszer is működik.

Pár másodperces Google-kereséssel láttam, hogy ez távolról sem valamiféle ötletezés, amiből nem lesz semmi, a piacon már jelen vannak cégek, amik kisebb összeg fejében az ember beszédét és mozgását adatbázisban tárolják, és a szóban forgó egyénnek e módon létrejövő virtuális egyéniségével az elhunyt szerettei kapcsolatba léphetnek, beszélgethetnek vele. És ez már most létezik. Idővel pedig csak tökéletesedhet.

Lesznek sokan, akik vallási megfontolásból fognak érvelni a földi létezés ilyenfajta meghosszabbítása ellen, mások pedig disztópia-elméleteket fognak gyártani a mesterséges intelligencia mindenhatóságáról és megállításának szükségességéről. E sorok írója különösebben nem retteg attól, hogy az informatikai rendszerek valaha is az emberi irányítástól független életre kelnének, ugyanakkor az emberi tudat virtuális halhatatlansága több érdekes etikai, életmódbeli és módszertani kérdést is felvet.

Az egyik ezek közül, hogy ha már túlél a tudat, miért is lenne kötelező megmaradnia a virtuális térben, miért ne kaphatna hologramtestet, vagy akár

gépi testet is? Esetleg egy új biológiai, habár e téren tényleg nagyon messze áll még az emberi tudomány a megvalósíthatóságtól, még a kipusztult állatfajok klónozással történő újraélesztését sem tudjuk megoldani. Ahogy lehet élő állatokat klónozni, talán embert is lehetséges, a klón ugyanakkor sosem lesz maga az eredeti, saját én-tudattal fog rendelkezni, és környezete is meg fogja határozni a fejlődését. Attól, hogy klónozással másolatot készítünk egy kiemelkedőnek tartott személyről, a klón még nem válik teljes mértékben az eredetivé, csak nagyon fog hozzá hasonlítani. Persze, ez akkor, ha megszületik, és végigmegy a magzati fejlődés, majd a gyerek- és ifjúkori fejlődés menetén, ennek minden szépségével és megpróbáltatásaival együtt. De mi van akkor, ha egy angolul *mind*-nak nevezett fogalom – amihez a *tudat* a legközelebb álló magyar kifejezés – hozzá lesz csatolva egy új testhez, amit képes is irányítani, oly módon, hogy az összecsatolást megelőzően a test rendelkezik már biológiai funkciókkal, saját öntudattal viszont nem, valószínű, hogy még állati ösztönökkel sem?

De ha nem is kalandozunk el ilyen messzire, és megmaradunk a virtuális térben létező tudatnál: mennyire fog másképpen működni a virtuális tudat a korábbi biológiai élőlényhez képest? Milyen belső motivációkkal fog rendelkezni, hiszen a hústest elvesztésével ezek jó részét is elveszíti, mint például a táplálkozás funkcióját, de az anyagi javak gyűjtése sem feltétlenül marad meg – a jelenlegi ismereteink szerint – motivációs tényezőnek. Mennyire lesz ugyanakkor motivált a szkennelt tudat arra, hogy saját magát, ismeretanyagát és képességeit fejlessze, akár a

végtelenségig, és mennyire lenne fejlődőképes saját erejéből, anélkül, hogy külső adatbázisok a rendelkezésére állanának? Mennyit fog megőrizni a szkennelt tudat a korábbi hústesthez kapcsolt érzemvilágból, mennyire lesz motivált ellenségein bosszút állni, és mennyire fogja a sajátjának érezni korábbi szeretettjeit, és mennyire tudja és akarja érzelmileg megkülönböztetni őket azoktól, akik a biológiai élet során semlegesek voltak a számára? Annyira lesz csak személyiség, mint egy akármilyen játékprogram vagy chatbot is lenne, vagy megőrizne a hús-vér test sajátos személyiségjegyeiből is valamit? Mondjuk, nosztalgiával beszélne-e arról, hogy milyen marhapörköltet evett az ifjúsági táborban, vagy érdekelné-e a focimeccsek eredménye?

Azok részéről, akik a személyiség-lennyomattal kapcsolatba szeretnének lépni, szintén felmerül egy pár probléma. Valószínű, hogy például egy olyan kérdésre, hogy „Nagymama, hova tetted a banki betétről szóló papírokat, valamint a ház tulajdonát biztosító telekkönyvi kivonatot? Ne haragudj, hogy ezzel zaklatlak, de hirtelen jött az agyvérzésed, nem voltunk felkészülve rá” kérdésre hasznos és megnyugtató választ adna a személyiség-lennyomat, feltéve, ha a tudat beszkenyelésének pillanatában ő maga birtokában volt ezen információk pontos és aktualizált változatának, és nem később helyezte el máshová a szóban forgó papírokat. Ugyanakkor felmerül a kérdés, mennyire lehet addiktív az életben maradtak számára az elhunyt mesterséges intelligenciára leképezett tudatával zajló kommunikáció. Valószínű, hogy ezt esete válogatja, az életben maradt egyénisége és az elhunythoz való

kötődési foka lehetnek a legfontosabb meghatározói ennek. De már így is hatalmas kampány zajlik a videojátékok és a közösségi platformok ellen, amiatt, mert elveszik a nem-virtuális, valós hétköznapi élet megélésétől az időt, és sokakat a betegségig függővé tesznek. Hogyha valaki az elhunyt tudatával zajló chatelésbe merülve elkezd nem bejárni a munkahelyére, vagy egészséges életmódjáról mond le, akkor ki lesz a károkért az erkölcsi felelős? A technológia, a technológiát kezelők, a szkennelt tudat, vagy pedig maga a károsult, aki nem rendelkezik kellő akaratereővel?

Nemcsak a virtuális tudat fontossága jelenthet problémát, hanem e fontosságának idővel történő degradálódása is. Kicsit játszunk el a gondolattal, hogy ifjabb Kovács István beszkenelteti édesapja, idősebb Kovács István tudatát, mondjuk mikor ez utóbbi hatvanöt éves. Idősebb Kovács István nyolcvan éves korában meghal, és eltemetik, virtuális tudata azonban tovább él. A virtuális tudattal ifj. (és immáron az egyetlen) Kovács István rendszeresen beszélget, mondjuk napi egy órát, bekapcsolja arra az időre, majd kikapcsolja. Így felesége és gyermekei néha morgolódnak (bár velem foglalkoznál annyit, mint...), de lényegében sem családi élete, sem egészsége, sem pedig

karrierje nem megy rá az elhunyt apával való kapcsolattartásra. Ugyanakkor eljön az ideje az ő biológiai halálának is, és utódai vagy szkenneltetik a tudatát, vagy nem, de mindkét esetben valószínű, hogy az ő számukra már nem fog jelenteni annyit idősebbik Kovács István virtuális énje, mint jelentett a hozzá közel álló fiának, ifj. Kovács Istvánnak. Hogyan fogja megélni a virtuálisan létező tudat, hogy ő már nem kell? Ha egyáltalán megéli valamilyen módon. Mennyire erkölcsi van bűnügyi probléma törölni a felhőből egy már senki által nem igényelt virtuális tudatot?

Mindezeket nem tudhatjuk, és nem láthatjuk előre. Valószínűsíteni tudunk csupán, valamint az sem kizárt, hogy a természet – akár a globális felmelegedés kritikus pontja, akár más Armageddon-szerű katasztrófa – le veszi a vállunkról azt a terhet, hogy ilyen és ehhez hasonló problémák fölött rágódjunk. Esetleg az a kis létszámú túlélő, aki megmarad, boldog lenne, ha a mesterséges intelligenciát övező etikai kérdésvetések lennének a legnagyobb problémái, ha egyáltalán tudná majd, hogy mi lehetne az. Addig viszont mi beszélhetünk róla, ha más miatt nem is, akkor azért, hogy legyünk felkészülve a jelenségre, amennyiben ez bekövetkezik.